

שני פתחים

שני פתחים גופו של אדם
ויכול להכנס ולצאת.
ואפשר מזה לבוא ובשני לסלק,
ואין דעתו מניחה
עד שמנסה לחזור טרם עזבה
מענינת במה שהחמיצה.

ואם מבקש אדם זהירות,
שמה יתבלבל בין כניסה ליציאה
או יפגש את יריבי גופו
מתעסקים באותו פתח ממש.

כמו בית תפלה, או מצור,
או פתחי לדה ומיתה.
ויש שחופר בתוכו מחלה
להציץ מתוך אשה אהובה.

ולעת משחק הזמן שבאור,
שולחת הנפש את גופה
לצאת מפתחו האחד
ובשני תתישב בנשיבה.

רק מכף ידך

רק מכף ידך
יכלתי לשמע את הגשם,
כשקמתי ממך
הקולות כבר ירדו עירוניים
כמו נערים של משקה חדש.

את אותה עיר
שאין לדעת מי משמשות היקום
מגיעה אליה באורה המחלט.
אותה עיר שטרם החליטה
אם יגורו בכתייה אנשים רגילים
או רק מבקרים ושבטים עתיקים.
ואם תתיר לעשות בה מלאכות,
או רק את שנת הלילה ונמנומי היום,
כמו צפרים שרק הן
מבינות עד היכן הקצה.

רק מכף ידך
שמעתי את הפסקת המים,
ואורות שהסתרת בגופך
מהירים קולו של הרעש.

למה צריך

למה צריך להרעיש
אפשר בלי קול
להסתלק מעלבונך.
כמי שהדח אל אחורי הבית
שבו גדלוהו הוריו,
מטפס בחריצות להציץ בתמונתו.

חסר צעקה, כמו מרביץ חמר של מחלה
או עבר שטרם בוכה,
דמות במראה בחדר הרחצה
מנופפת בכחות של חור.

בין הרומנטיקן לארכיבר

צבי לח: מה יתרון, שני סיפורים על
אותו מקום, הקיבוץ המאוחד 2014,
301 עמ'

צבי לח כבר העלה את חידת "המקום" בטריילוגיה
אגדות המקום, והוא שב ומציג חידה נוספת של
אותו מקום בקובץ מה יתרון, שם הנושא קונוטציה
לקהלת, הנרמזת גם במוטו לספר: "מה יתרון לאדם
בכל עמלו אשר יעמול תחת השמש" (קהלת, ג, ג).
מה יתרון כורך שני ספרים שיצאו לאור בזמנים
שונים ומתייחסים לאירועים ייחודיים בחיי
"המקום": נפשו בכפו (1983) ומכאן ועד היכן
(1989). והשאלה המתבקשת היא - מה מקשר את
שני אלה לחידת מה יתרון?

שני הסיפורים השלימו את טריילוגיית אגדות
המקום; במרכזו של הראשון עומדת חידתו של
חלוץ רומנטיקן בשם שאול נתנון, שהגיע למקום
בעקבות המייסדים וטרף נפשו בכפו; ואילו במרכזו
של השני עומדת דמותו של החלוץ יוסף דורי,
שהגיע לאחר ייסוד המקום, ולאחר שנות פעילות
חלוצית בצד האבות המייסדים, החליט להקים

ארכיון ולטמון בו את עברו של המקום.
גם האובייקטים הסמליים שמייחדים
את שני הסיפורים לכאורה מקבילים.
בלב הסיפור "נפשו בכפו" ניצבת חידת
קברו הבודד של החלוץ האלמוני, שבני
המקום רוצים לפנותו כדי ליצור מרחבים
חדשים עבור המקום. ואילו במרכזו
הסיפור "מכאן ועד היכן" עומד הארכיון
שבו "נקברים" כל המסמכים התעודות
הקשורים לאירועים שונים בחיי המקום,
כולל תעודות שהגיעו עם החלוצים
ממולדותיהם: דרכונים, תמונות וכו'. לא
בכדי מכנה יאיר סגל, הבן הבכור של

הקיבוץ, את הארכיון בשם "בית קברות" ומעדיף
על פניו את סיפורי האגדות שבעל פה כתורת
חיים.

במבט ראשון נראה שאכן שני קברים שם: קבר
ממשי וקבר מטאפורי, ועיקר משמעותם היא שאין
יתרון בעמלו של האדם. הכל בר חלוף, גם עלילות,
גם מעשים, כמאמר קהלת "הכל הבל" ו"אין שום
חדש תחת השמש". אך בקריאה מעמיקה יותר
מתברר שהמחבר מתפלמס עם קביעתו הפסימית
של קהלת באמצעות שני הטיפוסים של גיבוריו,
הרומנטיקן והארכיבר.

בסיפור "נפשו בכפו" מעלים
החברים תובנות שונות בעניין
נסיבות התאבדותו של החלוץ
האלמוני. עיקר משמעותה
של החקירה בהעלאת העבר
באמצעות השלכות מההווה.
במבנה ראשוני משליך כל
אחד את תפיסת עולמו על
האירוע, ומשחזר את סיפור
חייו הקצרים של שאול
נתנון, על פי ניסיון חייו הוא.
כל סיפור נמסר בהרחבה,
כשבמרכזו תהייה על הגורם

לצעיר מלא שאיפות ואידיאלים לשלוח יד בנפשו
- החל באהבה נכזבת, המשך בחלום היהודי החדש
שהכזיב, עבור למפח נפש מניסיון השיבה לאלוהים,
אל נתק מהורים, חולשת גוף שאינה מאפשרת
הגשמת חזון עבודת האדמה, וכלה בכיסופי מוות
"לשמו", שליווהו תמיה, שכל הניסיונות לדחותם
עלו בתוהו: לא הארוס, לא האמנות ואף לא הדת
לא סיפקו לו סיבה להמשיך ולחיות. מתוך העלאת
כל אותם גורמים מוטל צל על העבר ומעיב על
התפיסה ה"אגרית" של דור הנפילים. הרשומון
מציג אותם כבני אדם שבריים, בעלי חולשות